

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 9ης Ιουλίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Πεδίο εφαρμογής – Άρθρο 1, παράγραφος 2 – Έννοια του όρου “ νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου” – Διατάξεις ενδοτικού δικαίου – Σύμβαση δανείου συνομολογηθείσα σε ξένο νόμισμα – Ρήτρα συναλλαγματικού κινδύνου»

Στην υπόθεση C-81/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Curtea de Apel Cluj (εφετείο Cluj, Ρουμανία), με απόφαση της 27ης Δεκεμβρίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Φεβρουαρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

NG,

OH

κατά

SC Banca Transilvania SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, R. Silva de Lapuerta, Αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, ασκούσα καθήκοντα δικαστή του πρώτου τμήματος, L. Bay Larsen, C. Toader και N. Jääskinen (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: R. Șereș, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζήτησεως της 6ης Φεβρουαρίου 2020,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι NG και OH, εκπροσωπούμενοι από τη V. Luru και τον G. Perju, avocați,
- η SC Banca Transilvania SA, εκπροσωπούμενη από τον S. Tîrnoveanu, την L. Retegan και τον A. Iorgulescu, avocați,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη, αρχικώς μεν από τις E. Gane, L. Lițu, και O.-C. Ichim, καθώς και από τον C.-R. Canțâr, εν συνεχεία δε από τις E. Gane, L. Lițu, και O.-C. Ichim,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller, M. Hellmann και E. Lankenau,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την C. Gheorghiu και τον N. Ruiz García,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 19ης Μαρτίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των NG και OH, αφενός, και της SC Banca Transilvania SA (στο εξής: Banca Transilvania), αφετέρου, σχετικά με τον προβαλλόμενο ως καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας περιλαμβανομένης σε σύμβαση δανείου αναχρηματοδότησεως συνομολογηθείσα σε ξένο νόμισμα μεταξύ των εν λόγω συμβαλλομένων.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Κατά τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13:

«[Εκτιμώντας] ότι οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών που καθορίζουν, άμεσα ή έμμεσα, τους όρους των συμβάσεων με τους καταναλωτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες· ότι, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να υπάγονται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας οι ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και αρχές ή διατάξεις διεθνών συμβάσεων, στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα· ότι, γι' αυτό τον λόγο, η έκφραση “νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου” που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, καλύπτει τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμο μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως».

- 4 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου καθώς και διατάξεις ή αρχές διεθνών συμβάσεων στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα, ιδίως στον τομέα των μεταφορών, δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

- 5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας έχει ως ακολούθως:

«1. Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.

2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των πραγμάτων, δε μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια μιας σύμβασης προσχωρήσεως.

[...]»

Το ρουμανικό δίκαιο

- 6 Το άρθρο 1578 του Cod Civil (αστικού κώδικα), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης (στο εξής: αστικός κώδικας), προέβλεπε τα εξής:

«Η υποχρέωση που απορρέει από τη λήψη χρηματικού δανείου περιορίζεται πάντοτε στο αριθμητικό ποσό που ορίζεται στη σύμβαση.

Είτε υπάρξει αύξηση είτε μείωση της αξίας του νομίσματος πριν από τη λήξη της προθεσμίας καταβολής, ο οφειλέτης υποχρεούται να εξοφλήσει το ποσό του δανείου και οφείλει να το πράξει μόνο στο νόμιμο κατά τον χρόνο της καταβολής νόμισμα.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Στις 31 Μαρτίου 2006, οι NG και OH συνήψαν με την SC Volksbank România SA, νυν Banca Transilvania, σύμβαση καταναλωτικού δανείου, βάσει της οποίας η τελευταία δάνεισε στους πρώτους ποσό 90 000 ρουμανικών λεί (RON) (περίπου 18 930 ευρώ) (στο εξής: αρχική σύμβαση).
- 8 Στις 15 Οκτωβρίου 2008, τα ίδια συμβαλλόμενα μέρη συνήψαν σύμβαση δανείου συνομολογηθείσα σε ελβετικά φράγκα (CHF), με σκοπό την αναχρηματοδότηση της αρχικής συμβάσεως (στο εξής: σύμβαση αναχρηματοδοτήσεως). Η σύμβαση αυτή αφορούσε ποσό 65 000 CHF (περίπου 42 139 ευρώ), το οποίο αντιστοιχούσε κατά προσέγγιση σε 159 126 RON βάσει της συναλλαγματικής ισοτιμίας που ίσχυε μεταξύ των δύο αυτών νομισμάτων κατά τον χρόνο υπογραφής της εν λόγω συμβάσεως.
- 9 Βάσει του εσωτερικού κανονισμού της Banca Transilvania, ο μέγιστος επιτρεπόμενος βαθμός χρέωσης ήταν ίσος με το 55 % των χρηματοοικονομικών δυνατοτήτων των οφειλετών. Όσον αφορά τους NG και OH, το ανώτατο αυτό όριο υπολογίστηκε λαμβανομένης υπόψη της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ του ελβετικού φράγκου και του ρουμανικού λεί (στο εξής: συναλλαγματική ισοτιμία CHF/RON), όπως αυτή ίσχυε πριν από την υπογραφή της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως, και αντιστοιχούσε, κατά τον χρόνο συνάψεως του δανείου, στο 35,04 % των εισοδημάτων τους.
- 10 Το τμήμα 4, σημείο 1, των γενικών όρων της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως όριζε ότι κάθε πληρωμή με βάση τη σύμβαση αυτή θα έπρεπε να πραγματοποιείται στο νόμισμα του δανείου. Διευκρινιζόταν επίσης ότι ο δανειολήπτης μπορούσε να ζητήσει από την τράπεζα, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη συνομολόγηση του δανείου σε νέο νόμισμα, χωρίς πάντως η δεύτερη να υποχρεούται να δεχθεί το αίτημα αυτό. Προβλεπόταν επιπλέον ότι η τράπεζα εξουσιοδοτούνταν να προβεί στη νομισματική μετατροπή, εξ ονόματος και για λογαριασμό του δανειολήπτη, προς εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων οφειλών, κάνοντας χρήση της δικής της συναλλαγματικής ισοτιμίας.
- 11 Οι διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας CHF/RON από τον Οκτώβριο του 2008 έως τον Απρίλιο του 2017 είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση κατά 117 760 RON (περίπου 24 772 ευρώ) του ποσού που είχαν δανεισθεί οι NG και OH.
- 12 Στις 23 Μαρτίου 2017, οι NG και OH άσκησαν αγωγή ενώπιον του Tribunalul Specializat Cluj (ειδικού πρωτοδικείου Cluj, Ρουμανία) με αίτημα να διαπιστωθεί, μεταξύ άλλων, ο καταχρηστικός χαρακτήρας του τμήματος 4, σημείο 1, των γενικών όρων της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως. Οι NG και OH

υποστήριξαν επίσης ότι η Banca Transilvania είχε παραβεί την υποχρέωση ενημερώσεως που υπείχε, καθόσον δεν τους προειδοποίησε, κατά τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη της συμβάσεως, για τον κίνδυνο που ενείχε η μετατροπή της αρχικής συμβάσεως σε ξένο νόμισμα. Ειδικότερα, υποστήριξαν ότι, δεδομένου ότι τα εισοδήματά τους πραγματοποιούνταν αποκλειστικά σε ρουμανικά λεί, η Banca Transilvania όφειλε να επιστήσει την προσοχή τους στα αποτελέσματα που θα είχε η υποτίμηση του νομίσματος αυτού έναντι του ξένου νομίσματος στο οποίο έπρεπε να εξοφληθεί το δάνειο. Επιπλέον, η ρήτρα εξοφλήσεως σε ξένο νόμισμα προκαλούσε ανισορροπία εις βάρος των δανειοληπτών, καθόσον μόνον αυτοί έφεραν τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Ως εκ τούτου, οι NG και ΟΗ ζήτησαν από το Tribunalul Specializat Cluj (ειδικό πρωτοδικείο Cluj, Ρουμανία) το πάγωμα της συναλλαγματικής ισοτιμίας CHF/RON όπως ίσχυε κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως, καθώς και την επιστροφή των ποσών που είχαν καταβάλει βάσει λιγότερο ευνοϊκής για εκείνους συναλλαγματικής ισοτιμίας.

- 13 Το ως άνω δικαστήριο δέχθηκε εν μέρει την αγωγή των NG και ΟΗ. Εντούτοις, απέρριψε το αίτημα για πάγωμα της συναλλαγματικής ισοτιμίας CHF/RON όπως ίσχυε κατά τον χρόνο υπογραφής της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως. Προκειμένου να καταλήξει στην απόφαση αυτή, το εν λόγω δικαστήριο, αφενός, έκρινε ότι, μολοντί η ρήτρα που περιλαμβανόταν στο τμήμα 4, σημείο 1, των γενικών όρων της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως απηχούσε την αποκαλούμενη «νομιναλιστική αρχή», όπως αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 1578 του αστικού κώδικα, ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13, δεδομένου ότι δεν ήταν αναγκαστικού, αλλά ενδοτικού δικαίου. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε, ως εκ τούτου, ότι είχε τη δυνατότητα να εξετάσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτηρας αυτής. Κατόπιν του συγκεκριμένου ελέγχου, διαπίστωσε, αφετέρου, ότι η επίμαχη ρήτρα είχε διατυπωθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό και ότι η Banca Transilvania είχε εκπληρώσει την υποχρέωσή της ενημερώσεως, καθόσον δεν μπορούσε να προβλέψει τις σημαντικές διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας CHF/RON.
- 14 Οι NG και ΟΗ, αφενός, και η Banca Transilvania, αφετέρου, εφείσβαλαν την ανωτέρω απόφαση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, συγκεκριμένα δε του Curtea de Apel Cluj (εφετείου Cluj, Ρουμανία). Η Banca Transilvania αντικρούει την έφεση που άσκησαν οι NG και ΟΗ, υποστηρίζοντας ότι το τμήμα 4, σημείο 1, των γενικών όρων της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως, κατά το οποίο κάθε πληρωμή με βάση την εν λόγω σύμβαση έπρεπε να πραγματοποιείται στο νόμισμα στο οποίο είχε συνολογηθεί το δάνειο, άπτεται του κυρίου αντικειμένου της συμβάσεως. Επιπροσθέτως, η συμβατική διάταξη αυτή απηχεί νομοθετική διάταξη αναγκαστικού δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, η οποία δεν επιδέχεται έλεγχο ως προς τον καταχρηστικό χαρακτήρα της.
- 15 Κατά τον αιτούν δικαστήριο, από την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Andriiciu κ.λπ. (C-186/16, EU:C:2017:703), προκύπτει ότι, οσάκις συμβατική ρήτρα απηχεί εθνική διάταξη αναγκαστικού δικαίου η οποία εφαρμόζεται μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ανεξαρτήτως της επιλογής τους ή διάταξη ενδοτικού δικαίου, η οποία ως εκ τούτου έχει εφαρμογή καταρχήν, δηλαδή εφόσον τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν συμφωνήσει άλλως επί του συγκεκριμένου ζητήματος, η ρήτρα αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13.
- 16 Το δικαστήριο αυτό επισημαίνει ότι το άρθρο 1578 του αστικού κώδικα αποτελεί διάταξη ενδοτικού δικαίου, πλην όμως διαπιστώνει αποκλίσεις ως προς την εκ μέρους των ρουμανικών δικαστηρίων εφαρμογή της λύσεως που δόθηκε με την απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Andriiciu κ.λπ. (C-186/16, EU:C:2017:703).
- 17 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η μεγάλη πλειονότητα των δικαστηρίων αυτών έχει κρίνει ότι οι συμβατικές ρήτρες που απηχούν τη νομοθετική διάταξη αυτή δεν επιδέχονται έλεγχο όσον αφορά τον καταχρηστικό χαρακτήρα τους, ως κανόνες ενδοτικού δικαίου οι οποίοι έχουν εφαρμογή καταρχήν, εφόσον τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν συμφωνήσει άλλως. Ωστόσο, ορισμένα ρουμανικά δικαστήρια εκτιμούν ότι η ρήτρα αυτή έχει επιβληθεί από τον επαγγελματία στον καταναλωτή.

Δεδομένου ότι ο καταναλωτής αδυνατεί να αποτρέψει την εφαρμογή της διά της προσθήκης διαφορετικής ρήτρας στη σύμβαση, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ο έλεγχος του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας αυτής.

- 18 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η κρατούσα άποψη των εθνικών δικαστηρίων αμβλύνει, έως και καταργεί, τη διάκριση μεταξύ νομοθετικών διατάξεων αναγκαστικού δικαίου και νομοθετικών διατάξεων ενδοτικού δικαίου, τάση η οποία έχει ως αποτέλεσμα την υπαγωγή τους, όσον αφορά τον έλεγχο του ενδεχομένως καταχρηστικού χαρακτήρα τους, στο ίδιο νομικό καθεστώς.
- 19 Η ερμηνεία αυτή οφείλεται σε μια διαφορά ορολογίας μεταξύ του γράμματος του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 στην απόδοσή του στη ρουμανική γλώσσα και της αποδόσεως του ιδίου άρθρου στη γαλλική. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, μολονότι στη γαλλική απόδοση χρησιμοποιείται ο όρος «impératif» («αναγκαστικός»), η απόδοση στη ρουμανική γλώσσα κάνει λόγο για «υποχρεωτικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις». Το δικαστήριο αυτό τονίζει ότι, αντιθέτως προς τον όρο «αναγκαστικός», ο οποίος αποκλείει, κατά το αιτούν δικαστήριο, τις διατάξεις ενδοτικού δικαίου, ο όρος «υποχρεωτικός» περιλαμβάνει τις διατάξεις αυτές. Συγκεκριμένα, οι διατάξεις αναγκαστικού δικαίου είναι μεν υποχρεωτικές, αλλά και οι διατάξεις ενδοτικού δικαίου καθίστανται υποχρεωτικές κατόπιν της επιλογής των συμβαλλομένων να μην παρεκκλίνουν από αυτές.
- 20 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, εξάλλου, ως προς το εύρος της υποχρέωσης ενημερώσεως που υπέχει η τράπεζα όσον αφορά τις μελλοντικές διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας νομίσματος, καθώς και ως προς τα μέτρα τα οποία αυτή οφείλει να λάβει για να διασφαλίσει την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων που παρέχονται στους καταναλωτές βάσει της οδηγίας 93/13 σε περίπτωση κατά την οποία δεν υφίσταται διάταξη ενδοτικού δικαίου για να αντικαταστήσει συμβατική ρήτρα της οποίας διαπιστώθηκε ο καταχρηστικός χαρακτήρας.
- 21 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Cluj (εφετείο Cluj) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας [93/13] την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στην εξέταση, όσον αφορά τον ενδεχομένως καταχρηστικό χαρακτήρα, συμβατικής ρήτρας που απηχεί κανόνα ενδοτικού δικαίου από τον οποίο τα μέρη μπορούσαν να παρεκκλίνουν, πλην όμως εν προκειμένω δεν παρεξέκλιναν δεδομένου ότι δεν υπήρξε διαπραγμάτευση ως προς αυτήν, όπως στην προκειμένη περίπτωση της ρήτρας η οποία επιβάλλει την εξόφληση του δανείου στο ίδιο αλλοδαπό νόμισμα στο οποίο χορηγήθηκε το δάνειο;
- 2) Δύναται να υποστηριχθεί ευλόγως ότι, σε πλαίσιο εντός του οποίου, κατά τη χορήγηση δανείου σε αλλοδαπό εθνικό νόμισμα, δεν προσκομίστηκαν στον καταναλωτή υπολογισμοί/προβλέψεις όσον αφορά τον οικονομικό αντίκτυπο τον οποίο θα έχει ενδεχόμενη διακύμανση της συναλλαγματικής ισοτιμίας όσον αφορά τις συνολικές υποχρεώσεις πληρωμών εκ της συμβάσεως, η ρήτρα αυτή, κατά την οποία ο καταναλωτής αναλαμβάνει πλήρως τον συναλλαγματικό κίνδυνο (δυνάμει της νομιναλιστικής αρχής), είναι σαφής και κατανοητή και ότι ο επαγγελματίας/η τράπεζα εκπλήρωσε καλόπιστα την υποχρέωση ενημέρωσης του αντισυμβαλλομένου του σε πλαίσιο εντός του οποίου ο μέγιστος βαθμός χρέωσης των καταναλωτών που ορίζεται από την Εθνική τράπεζα της Ρουμανίας υπολογίστηκε με βάση τη συναλλαγματική ισοτιμία η οποία ίσχυε την ημερομηνία της χορήγησης του δανείου;
- 3) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι η οδηγία 93/13 και η σχετική νομολογία, καθώς και η αρχή της αποτελεσματικότητας, αντιτίθενται, κατόπιν της κήρυξης του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας σχετικά με την επιβολή του βάρους του συναλλαγματικού κινδύνου, στο ενδεχόμενο η σύμβαση να εξακολουθεί να ισχύει άνευ μεταβολής; Ποια θα ήταν μια πιθανή τροποποίηση προκειμένου να μην εφαρμοσθεί η καταχρηστική ρήτρα και να τηρηθεί η αρχή της αποτελεσματικότητας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 22 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι συμβατική ρήτρα που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, πλην όμως απηχεί κανόνα ο οποίος, κατά το εθνικό δίκαιο, εφαρμόζεται μεταξύ των συμβαλλομένων εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί άλλως επί του συγκεκριμένου ζητήματος, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.
- 23 Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, το οποίο αφορά τις ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, εισάγει εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank και OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, σκέψη 52).
- 24 Η εξαίρεση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στενά, η δε εφαρμογή της προϋποθέτει τη συνδρομή δύο προϋποθέσεων, δηλαδή ότι, αφενός, η συμβατική ρήτρα πρέπει να απηχεί νομοθετική ή κανονιστική διάταξη και ότι, αφετέρου, η διάταξη αυτή πρέπει να είναι αναγκαστικού δικαίου (πρβλ. απόφαση της 3ης Μαρτίου 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, σκέψεις 30 και 31 και εκεί μνημονεύομενη νομολογία).
- 25 Όπως προκύπτει από τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13, ο όρος «νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου» που μνημονεύεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής καλύπτει επίσης κανόνες οι οποίοι, κατά το εθνικό δίκαιο, εφαρμόζονται μεταξύ των συμβαλλομένων εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί άλλως (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, σκέψη 26, και της 3ης Απριλίου 2019, Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, σκέψη 29).
- 26 Το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα αποφανθεί ότι η συγκεκριμένη εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του νομικού καθεστώτος που καθιερώνεται με την οδηγία 93/13 δικαιολογείται επειδή, καταρχήν, θεμιτώς τεκμαίρεται ότι ο εθνικός νομοθέτης έχει προβεί σε εξισορρόπηση του συνόλου των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων στην περίπτωση ορισμένων συμβάσεων (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, σκέψη 28, και της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, OTP Bank και OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, σκέψη 53).
- 27 Ως εκ τούτου, η εκ μέρους του εθνικού νομοθέτη εξισορρόπηση του συνόλου των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων στην περίπτωση ορισμένων συμβάσεων δεν αποτελεί προϋπόθεση για την εφαρμογή της εξαιρέσεως που μνημονεύεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, αλλά δικαιολόγηση της εξαιρέσεως αυτής.
- 28 Συνεπώς, προκειμένου να διαπιστωθεί αν πληρούνται οι προϋποθέσεις της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να διακριβώσει αν η οικεία συμβατική ρήτρα απηχεί διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες εφαρμόζονται υποχρεωτικά μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, ανεξαρτήτως της επιλογής τους, ή διατάξεις ενδοτικού δικαίου οι οποίες, ως εκ τούτου, έχουν εφαρμογή καταρχήν, δηλαδή εφόσον οι συμβαλλόμενοι δεν έχουν συμφωνήσει άλλως επί του ζητήματος αυτού (πρβλ. αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, σκέψη 26, της 10ης Σεπτεμβρίου 2014, Kušionová C-34/13, EU:C:2014:2189, σκέψη 79, της 20ής Σεπτεμβρίου 2017, Andriiciuc κ.λπ., C-186/16, EU:C:2017:703, σκέψεις 29 και 30, και της 3ης Μαρτίου 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, σκέψη 32).

- 29 Εν προκειμένω, από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι η ρήτρα του τμήματος 4, σημείο 1, των γενικών όρων της συμβάσεως αναχρηματοδοτήσεως, ως προς την οποία οι πρωτοδίκως ενάγοντες της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι είναι καταχρηστική, προβλέπει ότι «[κ]άθε πληρωμή με βάση τη σύμβαση πρέπει να πραγματοποιείται στο νόμισμα του δανείου [...]».
- 30 Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι η ρήτρα αυτή απηχεί την «νομιναλιστική αρχή», όπως διατυπώνεται στο άρθρο 1578 του ρουμανικού αστικού κώδικα, ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης. Βάσει του άρθρου αυτού, «ο οφειλέτης υποχρεούται να εξοφλήσει το ποσό του δανείου και οφείλει να το πράξει μόνο στο νόμιμο κατά τον χρόνο της καταβολής νόμισμα». Το δικαστήριο αυτό χαρακτήρισε εξάλλου το άρθρο 1578 του ρουμανικού αστικού κώδικα ως νομοθετική διάταξη ενδοτικού δικαίου, δηλαδή διάταξη η οποία έχει εφαρμογή στις συμβάσεις δανείου εφόσον οι συμβαλλόμενοι δεν έχουν συμφωνήσει άλλως.
- 31 Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, η ρήτρα των γενικών όρων, της οποίας τον καταχρηστικό χαρακτήρα προβάλλουν οι πρωτοδίκως ενάγοντες της κύριας δίκης, απηχεί εθνική διάταξη ενδοτικού δικαίου, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13.
- 32 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, ωστόσο, ότι, όπως έχει αποδοθεί στη ρουμανική γλώσσα, το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 κάνει χρήση του όρου «normă obligatorie» («υποχρεωτική διάταξη»), ενώ η απόδοση στη γαλλική γλώσσα κάνει λόγο για «disposition impérative» («διάταξη αναγκαστικού δικαίου»). Αντιθέτως προς τον όρο «αναγκαστικός», ο οποίος αποκλείει τις διατάξεις ενδοτικού δικαίου, ο όρος «υποχρεωτικός» καταλαμβάνει τις διατάξεις αυτές. Ως εκ τούτου, πρέπει να προσδιορισθεί ποια γλωσσική απόδοση είναι ορθή, βάσει του σκοπού και των στόχων της οδηγίας αυτής.
- 33 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η διατύπωση που χρησιμοποιείται σε μία από τις γλωσσικές αποδόσεις διατάξεως του δικαίου της Ένωσης δεν μπορεί να αποτελεί τη μοναδική βάση για την ερμηνεία της διατάξεως αυτής ούτε μπορεί να της δίδεται προτεραιότητα σε σχέση με τις άλλες γλωσσικές αποδόσεις. Οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης πρέπει, πράγματι, να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο ομοιόμορφο, λαμβανομένων υπόψη των αποδόσεών τους σε όλες τις γλώσσες της Ένωσης. Σε περίπτωση αποκλίσεως μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων νομοθετήματος της Ένωσης, η επίμαχη διάταξη πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα την εν γένει οικονομία και τον σκοπό της ρυθμίσεως της οποίας αποτελεί στοιχείο (αποφάσεις της 15ης Νοεμβρίου 2012, *Kurcums Metal*, C-558/11, EU:C:2012:721, σκέψη 48, και της 15ης Οκτωβρίου 2015, *Grupo Itevelesa κ.λπ.*, C-168/14, EU:C:2015:685, σκέψη 42).
- 34 Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως, ο όρος «νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου», κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, καλύπτει, λαμβανομένης υπόψη της δέκατης τρίτης αιτιολογικής σκέψεως της εν λόγω οδηγίας, και κανόνες ενδοτικού δικαίου, δηλαδή τους κανόνες οι οποίοι, κατά τον νόμο, εφαρμόζονται μεταξύ των συμβαλλομένων εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί άλλως. Από της απόψεως αυτής, η συγκεκριμένη διάταξη ουδόλως διακρίνει μεταξύ, αφενός, διατάξεων που έχουν εφαρμογή ανεξαρτήτως της επιλογής των συμβαλλομένων και, αφετέρου, διατάξεων ενδοτικού δικαίου.
- 35 Συναφώς, αφενός, η δυνατότητα παρεκκλίσεως από εθνική διάταξη ενδοτικού δικαίου στερείται σημασίας όσον αφορά τον έλεγχο του αν συμβατική ρήτρα απηχούσα τέτοια διάταξη εξαιρείται, βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας.
- 36 Αφετέρου, το γεγονός ότι συμβατική ρήτρα απηχούσα μία από τις διατάξεις τις οποίες μνημονεύει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 δεν αποτέλεσε το αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως δεν ασκεί επιρροή στο ζήτημα της εξαιρέσεώς της από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, η απουσία ατομικής

διαπραγματεύσεως αποτελεί προϋπόθεση σχετική με την κίνηση του ελέγχου του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβάσεως, ενδεχόμενο που αποκλείεται σε περίπτωση κατά την οποία η συμβατική ρήτρα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης οδηγίας.

- 37 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι συμβατική ρήτρα που δεν αποτέλεσε το αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, πλην όμως απηχεί κανόνα ο οποίος, κατά το εθνικό δίκαιο, εφαρμόζεται μεταξύ των συμβαλλομένων εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί άλλως επί του συγκεκριμένου ζητήματος, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

Επί του δευτέρου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 38 Δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβατική ρήτρα απηχεί εθνική διάταξη η οποία χαρακτηρίζεται ως διάταξη ενδοτικού δικαίου, από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 93/13 βάσει του άρθρου της 1, παράγραφος 2. Κατά συνέπεια, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 39 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι συμβατική ρήτρα που δεν αποτέλεσε το αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, πλην όμως απηχεί κανόνα ο οποίος, κατά το εθνικό δίκαιο, εφαρμόζεται μεταξύ των συμβαλλομένων εφόσον δεν έχει συμφωνηθεί άλλως επί του συγκεκριμένου ζητήματος, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

(υπογραφές)